

VANHUSTYÖN TIETOKIRJASTO
TUKIMATERIAALIT
YHDENVERTAINEN VANHUUS -PROJEKTI

VIDEOT

Haluaisin pystyä kertomaan Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ajatuksia vanhuudesta ja vanhuspalveluista

Kesto 20 minuuttia. Tekstitys suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Vain epäkaupalliseen käyttöön. Saatavilla myös dvd:llä Setalta.

Setan Haluaisin pystyä kertomaan -video voi herättää erilaisia ajatuksia, joista on hyvä keskustella yhdessä videon katsomisen jälkeen. Videolla Bengt, Sinikka, Umma, pariskunta Jaana ja Leena, Eveliina, Risto sekä pariskunta Thea ja Gitta tuovat esiin, millaista on ollut olla nuori, kun homoseksuaalisuus oli rikos, lääketieteessä seksuaalivähemmistöön kuuluvat luokiteltiin sairaaksi ja sukupuolen moninaisuudesta ei ole ollut asiallista tietoa saatavilla. He kertovat myös toiveistaan liittyen vanhuuteen sekä vanhuspalveluihin ja terveydenhoitoon.

Video ja tukimateriaali toimivat hyvin esimerkiksi vanhuspalvelujen uusien työntekijöiden perehdytysmateriaalina tai kehittämispäivien ohjelmassa. Vanhustyön ammattilainen voi käyttää videota ja tukimateriaalia keskustelunherättäjänä päiväkeskuksessa tai omaisten illassa. Video soveltuu myös sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden itseopiskelumateriaaliksi tai luentomateriaaliksi käsiteltäessä vanhuutta, palveluja tai hoitotyön eettisiä periaatteita.

Tukimateriaali dvd:n käsittelyyn artikkelin lopussa

*www.youtube.com >Yhdenvertainen vanhuus:
Haluaisin pystyä kertomaan*

Pekan ja Einon tarina

Miesparin elämästä kertova animaatio (3 min) on toteutettu yhteistyössä Raha-automaattiyhdistyksen Eloisa ikä -ohjelmakokonaisuuden kanssa. Eloisa ikä -avustusohjelmaa koordinoi Vanhustyön keskusliitto. Piirrosvideon toteutti viestintätoimisto Deski Oy.

Setan ja Yhdenvertainen vanhuus -projektin tuottamaa materiaalia

Haluaisin pystyä kertomaan – Sateenkaariseniorit ikääntyneille suunnattujen palveluiden asiakkaina
Seta-julkaisuja 26
Saini Valtonen & Salla-Maija Hakola 2014

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien vanhusten kohtaaminen pitkäaikaisessa laitoshoidossa – hoitajien näkökulma
Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiologia
Saini Valtonen, 2014

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt, vanheneminen ja palveluntarpeet
Seta-julkaisuja
Sari Irni & Jan Wickman, 2013

Ikääntyvät sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt, vanhuspalveluiden kehittämisen näkökulma
Opinnäytetyö, Metropolia ammattikorkeakoulu
Outi Tjurin 2014

Sukupuoli ja seksuaalivähemmistöjen tarpeet yhdenvertaiseen vanhuuteen
Opinnäytetyö, Satakunnan ammattikorkeakoulu
Jenni Jalava 2013

Raportti ja tiivistelmä vanhustyöntekijöille suunnatun kyselyn tuloksista
Yhdenvertainen vanhuus -projekti
Saini Valtonen 2012

Kansainvälistä tutkimusta ja kirjallisuutta

LHBTQ-personer och äldre: Nordiska perspektiv. Lund: Studentlitteratur.
Bromseth, J. & Siverskog, A. (toim.) 2013.

Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Ageing. Biographical Approaches for Inclusive Care and Support. London: Jessica Kingley Publishers.
Ward, R., Rivers, I. & Sutherland, M. 2012.

Equality for older lesbian, gay, bisexual, trans and intersex people in Europe
Setan kattojärjestö ILGA-Europe ja ikääntyvien etujärjestö AGE julkaisivat syksyllä 2012 yhteisen asiakirjan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ikääntyvien asemasta ja heidän kokemastaan moniperustaisesta syrjinnästä.

Muita selvityksiä

Ikäihmisten moninaisuus näkyväksi! Selvitys vähemmistöihin kuuluvien ikääntyneiden henkilöiden kokemasta syrjinnästä sosiaali- ja terveystaloudissa. Sisäministeriön julkaisu 14/2014.
Törmä, S., Huotari, K., Tuokkola, K. & Pitkänen, S. 2014.

TUKIMATERIAALI HALUAISIN PYSTYÄ KERTOMAAN -VIDEON KÄSITTELYYN

Voit käsitellä videon aiheita valitsemalla neljästä kategoriasta yhden tai useamman kysymyksen. Kysymyksiä voi käsitellä yhdessä, ryhmässä tai pareittain. Tietokirjastosta löydät lisätietoa alla oleviin kysymyksiin.

1. Historia, yhteiskunta ja yleinen ilmapiiri

30–50-luvuilla syntyneet sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat ovat Suomessa eläneet nuoruutensa ja osan aikuisuutta aikana, jolloin homo tai lesbo on ollut rikoslaissa rikollinen ja lääketieteessä sairas, ja sukupuolen moninaisuutta ei puolestaan ole tunnettu juuri lainkaan. Yleinen asenneilmasto on ollut torjuva. Tietoa oman identiteetin ymmärtämiseen ei ole ollut saatavilla.

- Homoseksuaaliset teot ovat olleet Suomen rikoslaissa rangaistavia vuoteen 1971 saakka. Miten tämä asia on vaikuttanut Bengtin ja Sinikan kertomusten mukaan heidän elämäänsä lapsuudessa ja/tai nuoruudessa?
- Umma kertoi nuoruudestaan 60-luvulla. Hän oli löytänyt kumppanin Tukholmasta, josta hän kertoi perheelleen? Mitä tästä seurasi ja miksi?
- Leena kertoi, ettei biseksuaalisuudesta ollut paljon tietoa saatavilla. Risto totesi, että hän löysi vasta joskus myöhemmin kirjan, jossa oli ajantasaista tietoa homoudesta. Millainen merkitys asiallisella ja ajantasaisella tiedolla on, kun puhutaan identiteettityöstä, oman itsensä ymmärtämisestä?
- Mitkä asiat ovat voineet vaikuttaa lapsuuden ja nuoruuden kokemuksiin (asuinpaikka, sukupuoli, perhetausta, uskonnollinen tausta, sosiaalinen asema)?
- Mistä sinä olet saanut tietoa sukupuoli-identiteetin, sukupuolen ilmaisun ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta?

2. Ulostulo, normit ja olettamukset

Lesbot, homot, biseksuaalit, transihmiset ja intersukupuoliset ihmiset ovat aina olleet osa vanhusväestöä ja siten myös läsnä vanhuspalveluisissa, vaikka usein piilossa. Monet ovat joutuneet piilottamaan todellisen minän suojellakseen itseään.

- Risto pohtii videolla, että hän on puhunut ystäviensä kanssa seksuaalivähemmistöjen omasta ”vanhainkodista”? Miksi?
- Umma toivoi, että hän voisi kertoa oman tarinansa vanhustyön ammattilaisille. Mitä hyötyä siitä on, että voi olla oma itsensä erityisesti vanhuuden näkökulmasta?
- Bengt tuumaa, että moni on kaapissa eli salannut oman todellisen minän. Kaapista on voinut tulla turvallinen paikka, josta ei haluta tulla pois. Jotkut voivat salata itsensä vasta palvelujen piiriin tultaessa.
- Miksi joku salaa oman minän vasta palvelujen piiriin tultaessa? Mitä tämän tarkoittaa esimerkiksi henkilön läheissuhteiden tai elämän kannalta?
- Eveliina kertoi, että transvestisuuden salaaminen on ollut raskasta. Jaana ei uskaltanut puhua transsukupuolisuudesta vanhemmilleen. Ovatko homot, lesbot, biseksuaalit ja transihmiset ainoita, jotka tekevät ulostuloja?
- Toimintakyvyn aleneminen, palvelujen piiriin tuleminen tai muutto kotoa voi olla suuri elämänmuutos. Joskus tällaiset tilanteet voivat olla kysyä ylimääräisiä voimavaroja. Minkä-

laisena henkilö voi kokea tilanteet, joissa hän tai hänen läheinen joutuvat toistuvasti korjaamaan itseensä tai kumppaniin kohdistuvia vääriä oletuksia?

- Onko hetero-olettaus läsnä vanhustyössä? Entäs ajatus siitä, että palvelunkäyttäjissä on vain naisia tai miehiä? Jos olettamukset ovat mielestäsi läsnä, niin miten ne tulevat esille?
- Bengt kertoo, että hänen näkökulmastaan nuoremmat uskaltavat kertoa, koska yhteiskunta on nyt avoimempi? Oletko samaa mieltä? Jos, niin mitkä tekijät ovat tähän kehitykseen vaikuttaneet? Missä asioissa olisi vielä tekemistä?

3. Ammatilaisen ja palveluntuottajan osaamistarpeet

Erilaisten elämäntarinoiden, toiveiden ja pelkojen ymmärtäminen mahdollistaa entistä paremmin terveyteen, hyvinvointiin ja palveluntarpeisiin liittyvien tarpeiden tunnistamisen.

- Mistä olet saanut tietoa sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta vanhuuden näkökulmasta?
- Minkälaisia osaamistarpeita aiheeseen liittyy vanhustyön ammatilaisen näkökulmasta? Voit pohtia osaamistarpeita esimerkiksi seuraavien aihealueiden kautta: keho, sukupuoli-identiteetti, sukupuolen ilmaisu, lääkehoito, mielen hyvinvointi, muistisairaudet, lähi- ja perhesuhteet ja sosiaalinen esteettömyys.

4. Mitä voimme tehdä?

Sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden huomioon ottaminen vanhustyön ammattilaisten koulutuksessa ja vanhustyön kentällä edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ikäihmisten joukossa. Kysymys voi

olla varsin pienistä teoista tai sanoista, joilla on suuri merkitys yksilölle.

- Miten vanhustyössä kohtaamisissa, hoito- ja palveluympäristössä voitaisiin edistää sitä, että jokaisella olisi yhtäläiset mahdollisuudet kertoa parisuhteista, voimavaroista, tarpeistaan ja toiveistaan hoidon suhteen? Onko jotain ihmisryhmiä, joiden tarpeet hyväksytään paremmin kuin toisten tai joiden tarpeet ja toiveet ovat huomioitu jo palveluiden rakenteissa? Entä onko ihmisiä, joiden tarpeita ei ole huomioitu rakenteissa eikä arjessa?
- Umma kertoi, että hän haluaisi kertoa oman tarinansa. Minkälaisia väyliä tai kohtaamisia vanhuspalveluissa on, joissa hän voisi kertoa tämän tarinan?
- Jaana ja Leena kertoivat, että jos he olisivat samassa palvelutalossa työntekijöiden tuki olisi ensiarvoisen tärkeää. Miten heidän parisuhdetta voitaisiin tukea?
- Eveliina kertoi erilaisista keinoista, joilla hoitohenkilökunta voi tukea häntä. Minkälaisia asioita hän mainitsee? Keksitkö sinä tähän jotain lisää?
Risto tuumaa, että "haluaisin pystyä kertomaan kuka on todellinen Risto". Mitä ammatilaiset ja palveluntuottajat voisivat tehdä, että kertominen olisi helpompaa ja turvallista?
- Thea ja Gitta pohdiskelivat videolla erilaisia uhkakuvia, jos transvestiitin puoliso menehtyisi ennen kumppania. Minkälaisia hoivaan liittyviä tarpeita transvestiitilla voi olla? Miten kotikäynnillä oleva ammatilainen voi tukea yksin asuvaa transvestiittiä?
- Kuvitellaan tilanne, jossa transvestiitin toimintakyky päivittäisissä toimissa heikkenee. Transvestiitin puoliso ei tiedä kumppanin transvestisuudesta, vaikka yhteistä taivalta on takana useita vuosia? Mitä tästä saattaisi seurata? Entäs, jos transvestiitti sairastuu tässä tilanteessa muistisairauteen?